

Інформаційний лист № 3-2024**Про правове регулювання досягнення кліматичної нейтральності Україною**Світлана Павленко
грудень 2024

8 жовтня 2024 року Верховною Радою було схвалено Закон України № 3991 «Про основні засади державної кліматичної політики»¹ (далі - Закон), який підписано Президентом України. Розробку цього Закону ініційовано Урядом на виконання підпункту а) підпункту 5 пункту 1 Рішення Ради національної безпеки та оборони від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації», введеного в дію Указом Президента України від 23 березня 2021 р. № 111/2021.

У 2020 р. Україна підтримала Європейський Зелений Курс (European Green Deal), метою якого є досягнення кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050 року.

Довідково:

Кліматична або вуглецева нейтральність означає, що обсяг небезпечних викидів в атмосферу не перевищує можливостей природи поглинути їх. Найширший світовий сегмент на сьогодні це викиди CO₂ – спалювання палива, виробництво енергії, транспорт, а також значно нижчі, проте такі що тяготіють до збільшення, CH₄ – сільське господарство (тваринництво та птахівництво), N₂O – сільське господарство (використання азотних добрив), F-гази – промислові процеси (холодоагенти охолоджуючого обладнання).

Закон спрямований на гармонізацію вітчизняного законодавства з питань охорони навколишнього середовища та підвищення природоохоронної ефективності з урахуванням багатосторонніх угод у цій сфері. Зокрема, йдеться про Регламент (ЄС) 2021/1119, що встановлює основу для досягнення кліматичної нейтральності, та Регламент (ЄС) 2018/1999 про управління Енергетичним Союзом та пом'якшення наслідків зміни клімату в частині звітування, а також з метою виконання плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.02.2024 № 133.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-IX#Text>

Предмет правового регулювання Закону охоплюється положеннями глави 6 «Навколишнє середовище» розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» та додатків XXX – XXXI до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Основні положення Закону містять норми, що визначають принципи державної кліматичної політики, її цілі, механізми та інструменти її досягнення.

Ціллю державної кліматичної політики визначено досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України. ця ціль узгоджується із положенням пункту 27 Глобального підведення підсумків Паризької угоди (Global Stocktake – GST), в якій зазначено, що для обмеження глобального потепління до 1,5 °C необхідне досягнення нульового рівня викидів двоокису вуглецю до 2050 року².

Для досягнення основних цілей **встановлено проміжну ціль** - зменшення обсягів викидів парникових газів щонайменше на 65 відсотків до 2030 року відповідно до рівня 1990 року.

Засадами державної кліматичної політики встановлено важливі визначення (дефініції) (стаття 1 Закону), визначено органи управління у сфері державної кліматичної політики та їх повноваження (стаття 5 Закону), а також передбачено низку інструментів, які спрямовані на сприяння низьковуглецевому розвитку України через стимулювання використання екологічно чистих технологій. Зокрема йдеться про фіскальні, ринкові, організаційно-економічні механізми та інструменти стимулювання населення до участі у запобіганні змінам клімату та адаптації до них (Розділ IV Закону).

Закон також встановлює засади для вибудовування системи торгівлі квотами на викиди парникових газів та закладає базові засади для впровадження циркулярної економіки.

За словами Міністра захисту довкілля та природних ресурсів Світлани Гринчук³ положеннями нормативного акту визначено архітектуру кліматичного врядування України, фінансові інструменти для досягнення кліматичних цілей та враховано цілі державної кліматичної політики у програмах повоєнного відновлення. Його прийняття є елементом однієї з 6 важливих реформ, які містяться у розділі 15 “Зелений перехід та охорона довкілля” Ukraine Facility Plan.

² <https://unfccc.int/documents/637073>

³ <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-skhvalenyi-ramkovyi-klimatychnyi-zakon-mindovkillia>

На думку пані Гринчук, такий крок є дієвим аргументом у переговорному процесі та свідчить про те, що Україна готова до вступу в ЄС та виконує умови для отримання фінансової допомоги в межах Ukraine Facility.

Варто звернути увагу на те, що норми Закону безпосередньо впливатимуть на усі сектори вітчизняної економіки. Проте, сільське господарство є найбільш вразливою галуззю до змін клімату, оскільки функціонування землеробства і тваринництва, урожайність сільськогосподарських культур залежить, значною мірою, від агрокліматичних умов території й, насамперед, від її вологозабезпечення. Національним інститутом стратегічних досліджень та інститутом кліматично орієнтованого сільського господарства проведено дослідження з питань перспектив вітчизняного агросектору в умовах кліматичних змін та запропоновано низку заходів, спрямованих на пом'якшення наслідків кліматичних змін та ефективного управління ризиками та новими можливостями у сільському господарстві⁴.

Слід зазначити, що Стратегічною ціллю 5 «Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків змін клімату та адаптація до них» Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, передбачено низку завдань та заходів, що свідчить про комплексний підхід України до поступового переходу економіки нашої держави на рейки екологічної стратегії Європейського зеленого курсу.

Для реалізації норм Закону, Кабінету Міністрів України доручено, протягом року з дня набрання чинності цим Законом, розробити та затвердити Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України, а протягом двох років - розробити та затвердити Стратегію адаптації до зміни клімату; секторальні програмні документи щодо зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами; секторальні програмні документи щодо адаптації до зміни клімату.

Довідково:

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 р. № 483-р схвалено Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, а також затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2024-2026 роках⁵. В секторі сільського господарства, зокрема, стратегія спирається на створені раніше законодавчі рамки, в першу чергу, на Спільну сільськогосподарську політику (CAP), Стратегію «Від ферми до виделки», а також Стратегію біорізноманіття ЄС до 2030 року.

⁴ https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-07/ad_klimagrosektor_03_07_24_zminena.pdf

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-%D1%80#Text>

Слід зазначити, що ЗУ «Про основні засади державної кліматичної політики» набув чинності 30.10.2024 (за виключенням статті 14 «Планування державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях», яка набирає чинності через один рік з дня набрання чинності цим Законом, та статті 21 «Фінансування заходів, спрямованих на досягнення цілей державної кліматичної політики», яка набирає чинності через 12 місяців з дня скасування чи припинення воєнного стану.).

На думку деяких громадських екологічних асоціацій, норми відтермінування у часі впровадження заходів з адаптації та пом'якшення наслідків зміни клімату на невизначений термін, значно сповільнять виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у сфері зміни клімату, оскільки виконання завдань, навіть попри брак коштів місцевих та державного бюджету, може бути профінансовано за рахунок коштів міжнародних донорських організацій.

РЕЗЮМЕ⁶

Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» встановлює визначення ключових термінів у кліматичній сфері: «кліматична нейтральність», «низьковуглецевий розвиток», «природоорієнтовані рішення», «ринкові механізми та інструменти», «циркулярна економіка» та ін.

Цим законом закріплено 21 принцип державної кліматичної політики (стаття 3 Закону), а також встановлено правові засади політики, направлені на забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку України, досягнення кліматичної нейтральності, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, виконання міжнародних зобов'язань України у сфері зміни клімату, удосконалення національної системи інвентаризації антропогенних викидів парникових газів із джерел та поглинання поглиначами парникових газів, забезпечення функціонування національної системи моніторингу та оцінки досягнення цілей державної кліматичної політики та прогнозування у сфері зміни клімату.

Норми цього Закону відповідають глобальним цілям сталого розвитку ООН шляхом забезпечення балансу між екологічними, економічними та соціальними аспектами.

На законодавчому рівні встановлено вимоги та регулювання порядку розробки ключових стратегічних документів у сфері клімату, а саме:

- довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України (затверджується, переглядається та у разі потреби оновлюється Урядом кожні

⁶ <https://sk.ua/uk/mozhливosti-ta-vikliki-pov-jazani-z-rozvitkom-klimatichnogo-zakonodavstva/>

п'ять років з періодом планування на 30 років, має враховувати результати оцінки та моніторингу її реалізації);

- Національно визначеного внеску України до Паризької угоди (Уряд схвалює НВВ на строк 10 років, НВВ переглядається та оновлюється раз на п'ять років або у разі змін у сфері клімату);

- Національного плану з енергетики та клімату (Уряд схвалює НПЕК на строк 10 років, НПЕК переглядається та оновлюється кожні п'ять років);

- Стратегії адаптації до зміни клімату (Уряд затверджує стратегію на строк 10 років, стратегія переглядається та оновлюється кожні п'ять років).

Отже, можна зробити висновок, що Україна на політичному рівні підтримала Європейський зелений курс, який визначає комплекс заходів політики ЄС на найближчі роки з метою сталого зеленого переходу Європи до кліматично нейтрального континенту до 2050 року. Разом з тим, його ефективна реалізація потребуватиме подальшого напрацювання підзаконних нормативно-правових актів, які деталізуватимуть механізми впровадження нових політик.

Дисклеймер

Це дослідження публікується за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору та результати, висновки, пропозиції чи рекомендації в дослідженні належать авторам і не обов'язково збігаються з думкою АПД.